

XIX.

Nicolai Edinger Balle om Hans Nielsen Hauge.Meddelt af Bibliothekar *L. Daae*.

Angaaende den bekjendte H. N. Hauges Optræden, der ogsaa berørte Danmark, kan især henvises til Prof. Stenersens Afhandling, Kbh. 1827 (Aftryk af Grundtvigs og Rudelbachs Theologisk Maanedsskrift), samt til forskjellige i det norske Forfatterlexikon angivne Kilder. Biskop J. Bloch, († i Viborg 1830), til hvem Balles nedenfor meddelte Brev er rettet, var 1804—5 Biskop i Christianssand. Hans Virksomhed her omtales af A. Faye i hans Christianssands Bispe og Stiftshistorie (Christiania 1867) S. 447—9. — Brevet meddeles efter en Afskrift i Christianssands forrige Bispearkiv.

Høiædle, høiærværdige Hr. Dr. og Biskop.

Jeg anseer visseligen de mange Ophævelser af den sværmeriske Hans Hauge for meget farlige. Det er en Lue, som let kan foraarsage en stor og ødelæggende Ildebrand. Der stikke vel Folk under, som hverken høre til Almuen, ei heller besjæles af Religions-Iver, men ville gjerne fiske i rørt Vand. Jesuitismus tillod sig fra gammel Tid af alle mulige Midler for at naae sit Maal.

Deres høiædle Høiærværdighed behager i kjærkomne Skrivelse af 2 Oct. at ville fornemme mine Tanker angaaende Deres i Sinde havende Forslag, som ere disse.

1. At paalægge strengeligen vedkommende Embedsmænd at forbyde dem at holde offentlige Prækener og Forsamlinger.

Jeg mener, at Forordn. af 13 Jan. 1741 og 5 Mart. 1745 give Deres høiædle Høiærv. rig Anledning til at forestille, hvad der paany bliver at indskjærpe eller meget mere nøiagtigen at overholde, da ogsaa enkelte Artikler af bemeldte Anordninger kunde befales at vorde oplæste af Prædikestolen til visse Tider med Tillæg af passende Formaninger i al Sagtmodighed.

2. At straffe dem, naar de overbevises om Forprang og at bedrage Almuen deres Eiendomme fra.

Forprang er saa tidt i Lovene forbudet, og Straf derfor anordnet under Politiets Tilsyn og Overholdelse, endog navnlig med Hensyn til Christianssand ved Rescr. 21 Sept. 1671, at Forslag om Straf desangaaende, især fra geistlig Mand, kan udlægges til en Art af Klagemaal over verdslig Øvrighed, ligesom den herved havde forsømt sine Embedspligter. I dette udkræves derfor megen Forsigtighed.

3. At tiltale dem efter Lovene for deres Skrifter mod Statens Religion og dens Tjenere, søm en heel Stand.

Bedste Hr. Biskop! Man vil svare, at ikkun faa Aar ere forløbne, siden al guddommelig Religion, især vor evangelisk-christelige efter den Augsburgske Troes Bekjendelse og alle Christendoms Lærere uden Forskjel offentligen bleve angrebne med Haan og Spot og Latter og de grueligste Bebreidelser saavel i Flyveblade som i Maanedsskrifter, Journaler, Bøger, Aviser, hvilke med Flid forplantedes omkring hos Almuen. Og da var der ikke en Eneste, enten Biskop, eller Professor eller Præst, som foruleiligede Regjeringen med noget Andragende i slig Henseende; Sjellands Biskop var den Eneste, der tog til Gjenmæle, men han gjorde det ved offentligt Forsvar i egne Skrifter og lod sig ustraffet paa det Jammerligte forhutte, og værgede for sig selv med Pen imod Pen, uden at krumme et eneste Haar i noget Menneskes Hoved ved den verdslige Arm, hverken hemmeligen eller aabenbare. Men nu fanger man Ild og vil antænde Baal. Saa hedder det jo efter gammel Veklage. Hvad man da vil raabe og skrige baade fjern og nær! Skal Tiltale efter Loven fremkaldes for Skrifter mod Statens Religion, hvor langt og vidt og bredt, naar først

Exempel er givet, kan den ikke vorde udstrakt! Og hvor vil der da ikke raabes og skrives om Præstehad baade fjern og nær!

Nei, kjæreste Hr. Broder, fra geistlig Mand bør intet For-slag komme til Straf for Angreb paa Religion eller paa Stand.

Regjeringen har nu og da sat visse Skribenter under Po-litiets Tilsyn, saa at de ikke maa lade Noget trykke uden Politi-mesters paategnede Tilladelse. Dette Baand var vel det bedste, som kunde paalægges Hauge og hans Tilhængere. I andet Fald bliver han Martyr, hans Anhang formeres, hans Skrifter søges desto begjærligere, Urolighed reiser sig. Og hvo forudseer Følgerne?

Jeg har ikke seet eller læst Andet af hans Vaas, end hvad der har staaet i Fallesens Maanedsskrift. Mig syntes, det ikke kunde faa Vigtighed uden ved Angreb og Modsigelse. Jeg tænkte, at det var en Lygtemand, der snart gik ud af sig selv.

Maaskee det var rettest, at Deres høiædle Høiærv. nedsendte et Exemplar af disse Skrifter til Cancelliet, kun som et Parti, der gjorde megen Opsigt i Landet, men uden at indlade sig i videre Bedømmelse. Cancelliet maatte da selv bestemme, hvad der videre skulde foretages.

Jeg ønsker megen Lykke til det forehavende Skolelærer-Seminarium.

For Guds Skyld, lad Catechismus ikke være udelukt, ei heller anden Religionsbog blive lagt til Grund end de, der ere af Kongen autoriserede. Fjendskab, Avind lurar paa Leilighe-den, Hevnesyge griber saa gjerne efter ethvert Skin, som lover Udsigt til at see sin Hevn tilfredsstillet.

Jeg raader efter bedste Skjønnende i al Oprigtighed.

Psalmebogen er dog vistnok bleven indført i Domkirken ved Samtykke fra den største Deel af Menigheden. Anderledes tør jeg ikke tilraade at den paa noget Sted vorder indført. Paa Visitats har jeg stedse forelæst Psalmer deraf, udviklet deres Indhold, viist deres Overeensstemmelse med christelig Tro og dernæst sagt: Men ville I ikke, saa kunne I lade være, thi det Gode er altfor ædelt og godt til at lade sig paatvinge. Hvo som ikke vil have Skjønsonhed eller Forstand derpaa, har sig da selv alene at takke for sin Ukyndighed. Men hermed er det kommet saavidt, at neppe tyve Menigheder ere tilbage i

det hele store Stift, hvor den ikke endnu har fundet godvillig Indgang.

O, den Visitats i Vinterens Hjerter paa Sneeføret; for mig gamle Mand, som ei maa taale Kulde og saamen er bleven lijmsøgt i de sidste Aar af Gigt, som ellers var mig saa fremmed, vilde den blive uovervindelig. Gud bevare Deres Høiærværdighed og styrke Dem!

For Deres dyrebare Frue nedlægges min ærbødighedsfulde Hilsen!

Min gode Ven, lad ingen Misfornøielse yttre sig i Deres Forhandlinger med Cancelliet. Ogsaa dette er et Ven-skabs Raad, som gammel Erfaring lærte mig at give mine Venner. Forresten slider jeg min Tid og gjør, hvad jeg kan, og lider, hvad jeg skal, og lader vor gode Fader i Himlene sørge for det Øvrige. Jeg lever og dør med hjertelig Hengivenhed i sand Ærefrygt

Deres høiædle Høiærværdigheds

Kjøbenhavn, d. 12 Oct. 1804.

høilærde Hr. Dr. og Biskops
ærbødigste Ven og Tjener

Til S. T. Hr. Dr. og Biskop Bloch.

Nic. Edinger Balle.
